

Lag dine egen rhododendronhybridfrø

Ole Jonny Larsen

Å lage sine egne rhododendronhybrider er faktisk ganske enkelt. Det eneste en må beherske er å drive rhododendron fram fra frø, og det er også en kunst som kan læres. (Se artikkel om frøformering av rhododendron annet sted på denne sida.) Her kommer et lite innføringskurs om hybridisering.

En hybrid er en krysning, enten mellom to arter, mellom en art og en hybrid eller mellom to hybrider. Det kalles også rett og slett for et *kryss*. Det er laget hundretusenvis av kryss, og over 30 000 hybrider er registrert med navn, men enda kan det lages svært mange kryss som ikke har blitt gjort før.

Dette er en hybrid mellom to arter, en med gule og en med oransje blomster.

Der er noen enkle regler en bør følge. Lepidote arter/sorter (enkelt sagt: dvergarter) skal krysses med andre lepidote. Elepidote («vanlige» rhododendron med store blad) skal krysses med andre elepidote. Og azalea skal krysses med azalea. Det finnes unntak, men for nybegynneren kan en se bort fra det. Enklest er det å begynne med to vanlige store rhododendron, det er lettere å håndtere blomsterdeler som støvbærere, griffel og arr på en stor blomst enn på en liten, og de er mye lettere å så enn de små dvergartene.

Om en krysser to arter, vil en få ganske ensartet avkom som er en mellomting mellom foreldrene. To arter med indument (filtaktig belegg på baksiden av blada) gir avkom med indument og omvendt om begge er uten indument. Arter der den ene har indument og den andre ikke, vil mangle indument fordi genet som gir indument er vikende (ressesivt). Et kryss mellom en art og en hybrid vil gi mange ulike avkom, og kryss mellom to hybrider vil resultere i enda større variasjon, for her er mange arter involvert i generene fra langt tilbake.

En liten advarsel: Ikke forvent at du vil skape noe revolusjonerende nytt som ikke er sett før. Planten(e) vil være unike for deg og dem du deler dem med, men det meste vil ligne på noe som er kjent fra før. Og du skal definitivt ikke begynne å registrere hybridene dine i internasjonale register etter første forsøk. Gi dem gjerne et privat navn, og kos deg med dine egenproduserte hybrider som ikke noen andre har. Husk at alle synes best om sine egne barn, også om de ikke er av de vakreste.

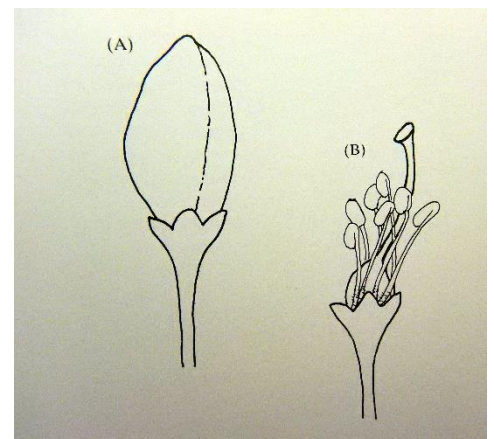

Når du skal lage din første hybrid, trenger du pinsett, merkelapper og notatbok, det er alt! Du velger en plante med blomster i ballongstadiet, dvs. blomster som er nesten åpne, men ennå ikke er så åpne at pollinerende insekt har klart å komme inn.

(De tre blomstene til venstre i bildet er i ballongstadiet og kan brukes til hybridisering. Den siste er åpen og skal fjernes. Tegninga nederst viser en blomst i ballongstadiet før og etter at kronblada er fjerna (Fig.1) Støvbærerne skal også fjernes.)

Du plukker av alle kronblad og støvbærere. Er det mange blomster i klasen, kan du fjerne de som er minst modne slik at du står igjen med 5-6 stk. Hvis støvbærerne har

begynt å slippe ut pollen (hvite «tråder» fra pollenknappen), er det viktig at du ikke får noe av det på arret,

Fig.1

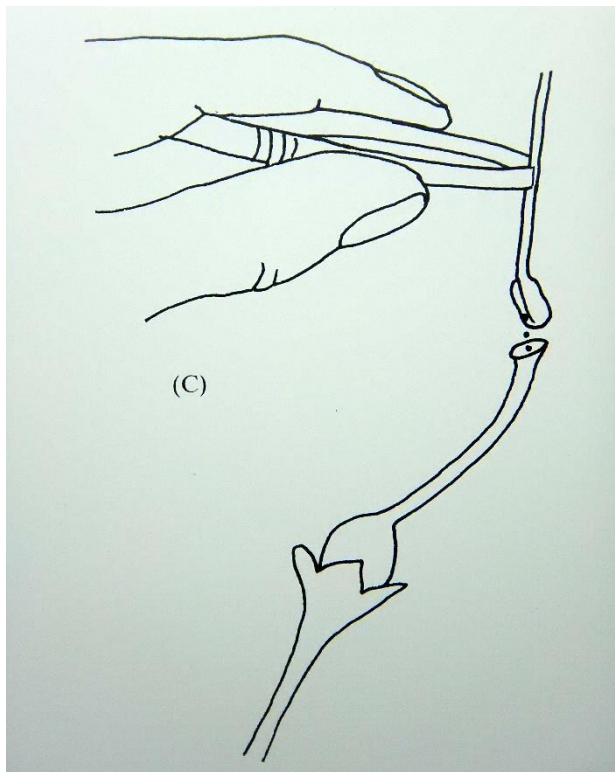

Fig.2

da blir det selvbestøving og du får ingen hybrid. Til slutt står blomsterbunnen med fruktemnet igjen med griffel og arr pekende rett opp. Nå merker du greina rett under blomsten med en sløyfeetikett eller lignende og skriver på hvilke planter du krysser, samtidig noterer du det inn i notatboka di.

Morplanten, den man pollinerer på, skal stå først, eksempelvis slik:

***R. wardii* x 'Cunningham's White'.**

Morplanten er da *R. wardii*, og pollenet kommer fra 'Cunningham's White'.

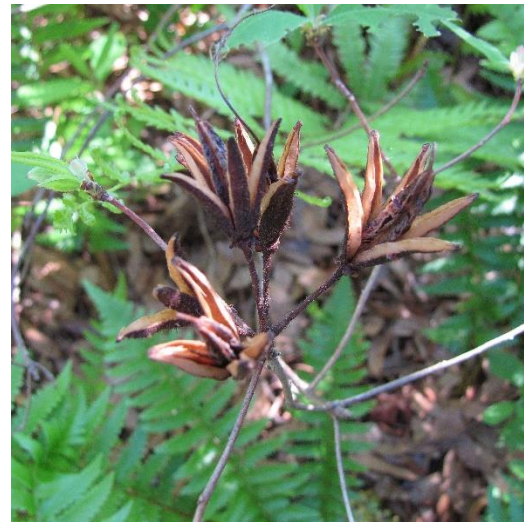
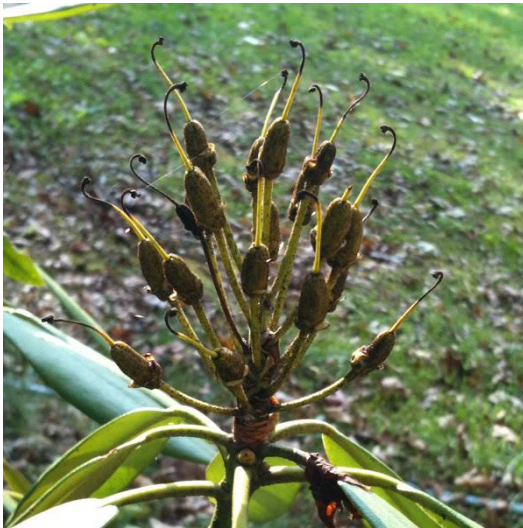
Hvis arret nå er fuktig/klissete, tar du med pinsetten en støvbærer fra den planten du har valgt som far og gnir pollen på arret (fig. 2). Denne prosessen skal du gjenta etter et par dager, da har som regel arret blitt fuktig og klart hvis det ikke var det første gang. Det er ikke absolutt nødvendig å dekke til arret etter pollinering, insekter vil ikke fristes av en blomst uten kronblad. Men noen velges å lukke arret med kirurgisk tape etter pollinering. Dette kan være spesielt nyttig hvis det er regn i vente.

Så skal en bare smøre seg med tålmodighet. Etter noen uker vil en se om krysset har «tatt seg», altså om frøene er befrukta og har begynt å vokse. Det ser en på at det kommende frøhuset fremdeles er grønt og friskt i stedet for at det har begynt å visne, og at det har begynt å vokse, men ennå er umodent (bildet til høyre). Iblant er det bare noen av frøhusene som vokser, da er de

andre ubefrukta og kan fjernes).

Neste punkt kommer først langt utpå høsten når frøhusa blir gradvis brune og begynner å sprekke opp i spissen. Frøa er da modne og kan samles inn. Da må en følge med slik at frøhusene ikke sprekker opp og tømmer seg før en får tatt vare på de dyrebare frøa til sine første hybrider. De kan såes med en gang, eller de kan tørkes og oppbevares i en fryser i mange år. Det er best å pakke dem i aluminiumsfolie som så igjen kan legges i en liten ZIP-pose i ei boks eller et glass med lokk. Skal de oppbevares kort tid, f.eks. fra oktober da de ble høsta til en har tid til å så dem i januar, kan de ligge i kjøleskapet i tett pakning. Hvis frøhusa ikke er helt åpne, kan de legges på en asjett i romtemperatur noen dager. Da vil de som regel sprekke opp. Blir de steinharde og nekter å åpne seg, må en bruke makt, enten med fingrene, en knipetang eller en morter (vær forsiktig så ikke frøa knuses!)

Snart modne frøhus til venstre. På det høyre bildet er det nesten for seint, men det vil som regel være en del frø igjen likevel.

Å rense frø er en treningssak. Det letter arbeidet veldig å ha et godt utvalg med sikter og tesiler. Iblant kan frøene drysses rett ut av frøhusa, men som regel må du jobbe litt mer for det. Når du åpner et frøhus, sitter du igjen med tre ting: Frø, rester av frøhuset og fint støv. Begge de to siste må vekk, for de blir gjerne full av muggsopp hvis de blir sådd på våt jord.

Rester av frøhus kan lettest fjernes med ei sil som slipper frøa gjennom og lar resten ligge igjen. Støvet kan en fjerne med å drysse frø og støv utover en hvit tallerken. Hvis en bikker det forsiktig ned på en annen tallerken, vil mye av det fine støvet ligge igjen og kan børstes vekk. Gjør en dette noen ganger, er det

meste vekk. Ei veldig fin tesil er også bra. Den kan sleppe finstøvet gjennom, og holde igjen frøene.

Bildet under viser hvorfor plastposer ikke er velegna til å oppbevare frø. Statisk elektrisitet «limer» frø til posen, og det blir veldig vanskelig å få dem ut igjen. Om de pakkes i aluminiumsfolie før en legger dem i posen, er problemet løst.

Nå kan du så dine egne hybrider, eller du kan sende inn frø til frølista til den norske rhododendronforening!

